

МЕДИЧНІ НАУКИ

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-2-66-2>

УДК 314.4(477)

Радченко С.Г.

Миколаївське районне відділення
Львівського обласного бюро судово-медичної експертизи

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ СМЕРТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ВІД ОТРУЄНЬ ВНАСЛІДОК ВЖИВАННЯ АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ

Анотація. У статті представлені результати аналізу рівня смертності від побутових отруєнь, пов'язаних з надмірним вживанням алкоголю у Львівській області. Використано дані офіційної статистики (Держкомстату України), архівний матеріал Львівського обласного бюро судово-медичної експертизи щодо смертності населення від отруєнь. Опрацьовані рекомендації щодо проведення необхідних профілактичних заходів на регіональному рівні, які стосуються активізації профілактичної роботи щодо протидії алкогольній залежності та вирішення проблеми єдиної системи надання токсикологічної допомоги населенню України і лабораторної токсикологічної діагностики отруєнь.

Ключові слова: рівень смертності, побутові отруєння, алкогольна залежність, токсикологічна допомога.

Radchenko Serhii

Mykolaiv District Office of Lviv Regional Bureau of Forensic Medical Examination

CURRENT PROBLEMS OF DEATH OF UKRAINE'S POPULATION FROM HUMAN CONSUMPTION OF ALCOHOL DRINKS

Summary. The article presents the results of the analysis of the mortality rate from domestic poisoning associated with excessive use of alcohol in the Lviv region. The data of official statistics (State Statistics Committee of Ukraine), archival material of the Lviv regional bureau of forensic medical expertise on population mortality from poisoning was used. It was established that 1093 people died from domestic poisoning in the Lviv oblast for 2015-2017. Of these, 84.7% of men and 15.3% of women, of whom 85.1% are able-bodied people aged 21 to 60 years. The structure of poisoning is dominated by the inhabitants of the countryside – 74.5% of the population. Every year, about 250 people of working age die from poisoning with alcoholic beverages and their surrogates in the Lviv region. Altogether, 704 (64,4%) persons died of poisoning as a result of the use of alcoholic beverages, and 44 (4.03%) persons died of alcohol poisoning by a surrogate of alcohol. Of these, men – 60,0% and women – 8,43%. As the analysis shows, the number of men who die from poisoning alcoholic beverages and its surrogates increases annually by 2.0-2.5%. The recommendations for the implementation of the necessary preventive measures at the regional level, related to the intensification of preventive work against alcohol dependence, have been worked out. The necessity of creating a unified system of the toxicological branch of medicine for the provision of toxicological assistance to the population of Ukraine, which is currently absent in Ukraine, is established. An increase in the number of poisonings by unknown substance requires solving the problem of laboratory toxicological diagnostics of poisoning.

Keywords: mortality rate, domestic poisoning, alcohol dependence, toxicological aid.

Актуальність дослідження. Демографічна криза в Україні, яка виникла у 1990-ті роки продовжується до сьогоднішнього дня. Про це свідчать скорочення чисельності населення, яке порівняно з 1990 роком зменшилось майже на 6 млн (11,6%) і ця тенденція продовжується. Висока передчасна смертність населення, особливо чоловіків працездатного віку є гострою демографічною проблемою, яка потребує вирішення. Станом на 1.04.2018 року рівень смертності в Україні майже вдвічі перевищує народжуваність (на кожних 100 померлих народжується 54 немовляти) [3].

Постановка проблеми. Сучасна тривалість життя та смертність населення в Україні мають регіональні відмінності. Прикладом є Львівська область, трудові ресурси якої у 2001 році склали 1672,0 тис. осіб, або 5,6% трудових ресурсів України, у тому числі 1485,5 тис. осіб працездатного віку (88,8% трудових ресурсів), і 186,5 тис. осіб – зайняті особи старшого віку [6]. За період з 2001 року до 1.01.2013 року кількість осіб пра-

цездатного віку зменшилась до 1090,5 тис. осіб [6]. У Львівській області за 2017 рік померло 32 087 осіб, народилось тільки 25 002 немовлят, що на 7,9% менше порівняно з 2016 роком [5].

Смертність населення України від зовнішніх причин смерті і перше – у структурі смертності чоловіків працездатного віку [8]. Значне місце серед причин смертності займають отруєння пов'язані з вживанням алкогольних напоїв. Основним чинником, що викликає збільшення смертності серед населення як в Україні, так і в інших країнах, є надмірне споживання алкоголю та подріблених алкогольних напоїв. Тому одним із нагальних питань є розвиток та удосконалення заходів протидії алкогольній залежності, а також реформування менеджменту сфери охорони здоров'я, зокрема психіатричної і наркологічної допомоги [7].

Аналіз доступних досліджень і публікацій свідчить про те, що сучасні регіональні аспекти причин смертності населення вивчені недостатньо і потребують поглибленого вивчення для

планування заходів державної політики на регіональному рівні.

Формулювання цілей статті. Аналіз сучасної структури причин смертності населення Львівської області від отруень та опрацювання рекомендацій щодо проведення необхідних профілактичних заходів на регіональному рівні. У роботі використано дані офіційної статистики (Держкомстату України), архівний матеріал Львівського обласного бюро судово-медичної експертизи щодо смертності населення від отруень. Застосовані методи системного підходу, математичної та медичної статистики, бібліографічного та контент-аналізу.

Виклад основного матеріалу. Аналіз структури смертності у Львівській області за

2015-2017 роки свідчить, що від побутових отруень померло 1093 особи (табл. 1). З них 926 (84,7%) чоловіків і 167 (15,3%) жінок, з яких 930 (85,1%) осіб працездатного віку від 21 до 60 років (табл. 2). У структурі отруень переважають мешканці сільської місцевості – 814 (74,5%) осіб.

Щорічно від отруень алкогольними напоями і їх сурогатів у Львівській області помирає біля 250 осіб працездатного віку. Всього від отруєння внаслідок вживання алкогольних напоїв померло 704 (64,4%) особи і від отруєння сурогатом алкоголю померло 44 (4,03%) особи. З них, чоловіки – 60,0% і жінки – 8,43%. Як свідчить проведений аналіз, кількість чоловіків, які помирають від отруєнь алкогольними напоями і його сурогатів, щорічно збільшується на 2,0 – 2,5%.

Таблиця 1

Структура смертності від побутових отруень у Львівській області за 2015-2017 рр.

Найменування отруень	Кількість випадків отруень		З них:							
			Населення				Стать			
			міське		сільське		чоловіки		жінки	
	абс	%	абс	%	абс	%	абс	%	абс	%
Отруєння алкоголем	704	64,4	141	12,9	560	51,2	622	56,9	82	7,5
Отруєння сурогатом алкоголю	44	4,03	7	0,6	37	3,4	34	3,1	10	0,93
Отруєння наркотичними речовинами	42	3,8	28	2,6	14	1,3	39	3,6	3	0,27
Отруєння оксидом вуглецю	225	20,6	56	5,1	169	15,5	176	16,1	49	4,5
Отруєння лікарськими засобами	13	1,2	8	0,7	5	0,46	5	0,46	8	0,7
Отруєння отрутохімікатами	13	1,2	6	0,55	7	0,6	8	0,7	5	0,46
Інші отруєння	29	2,6	19	1,7	10	0,9	-	2,3	4	0,4
Отруєння невідомою речовиною	16	1,5	9	0,8	7	0,6	12	1,1	4	0,4
Отруєння грибами	7	0,6	-	-	2	0,18	5	0,46	2	0,18
Разом:	1093	100,0	279	25,5	814	74,5	926	84,7	167	15,3

Таблиця 2

Структура смертності від побутових отруень у Львівській області за віком у 2015-2017 рр.

Кількість років	Кількість отруєнь	Найменування отруень								
		Отруєння алкоголем	Отруєння сурогатом алкоголю	Отруєння наркотичними речовинами	Отруєння оксидом вуглецю	Отруєння лікарськими засобами	Отруєння отрутохімікатами	Інші отруєння	Отруєння невідомою речовиною	Отруєння грибами
1-10 р.	абс	-	-	-	2	-	-	-	-	1
	%	-	-	-	0,18	-	-	-	-	0,09
11-20 р.	абс	-	-	-	2	-	-	1	-	-
	%	-	-	-	0,18	-	-	0,09	-	-
21-30 р.	абс	43	3	9	14	4	-	4	2	-
	%	3,9	0,27	0,8	1,3	0,4	-	0,4	0,18	-
31-40 р.	абс	142	14	23	31	3	3	5	3	-
	%	13,0	1,3	2,1	2,8	0,27	0,27	0,46	0,27	-
41-50 р.	абс	220	15	7	44	2	3	9	5	3
	%	20,1	1,4	0,6	4,03	0,18	0,27	0,8	0,46	0,27
51-60 р.	абс	235	8	2	59	2	2	7	2	2
	%	21,5	0,7	0,18	5,4	0,18	0,18	0,6	0,18	0,18
Понад 60 р.	абс	64	4	1	73	2	5	3	4	4
	%	5,85	0,4	0,09	6,7	0,18	0,46	0,27	0,4	0,4
Всього:	абс	704	44	42	225	13	13	29	16	7
	%	64,4	4,03	3,8	20,6	1,2	1,2	2,6	1,5	0,6

Кількісні показники розвитку алкогольної залежності припадають на працездатну частину населення, а саме на чоловіків віком від 30 до 59 років, хоча дані наукової літератури свідчать про існування алкогольної смертей серед людей пенсійного віку та неповнолітніх. Найбільша частка в структурі смертей, внаслідок вживання алкогольних напоїв, належить смертності в результаті гострих отруень [7].

За даними Українського медичного і моніторингового центру за алкоголем та наркотикам МОЗ України, лідером із споживання алкоголю в ЄС є Шотландія зі споживанням 23 літрів чистого алкоголю на людину щорічно. Тривалий час на перших позиціях щодо спожитого алкоголю були росіяни (21 літр) та угорці (18,5-19 літрів). Україна знаходиться на рівні Англії (споживання чистого алкоголю на людину щорічно складає 11,5-12 літрів) Дані літературних джерел підтверджують той факт, що українці найбільше споживають міцні алкогольні напої (горілка, коньяк тощо). Так, результати проведеного в Україні дослідження свідчать, що кожна третя покупка спиртних напоїв припадає на горілку. У середньому її купують кожні 2-2,5 тижні, в той час, як вино – близько трьох разів на 2 місяці [1].

Алкогольна залежність впливає не тільки на здоров'я громадян, вона впливає на життя оточуючих. Так, в Україні близько 80,0% побутових і близько 40,0% дитячих злочинів скоюється в стані алкогольного сп'яніння, алкогольного психозу або з метою здобуття коштів для придбання алкогольних напоїв. Як свідчить статистика, на обліку у медичних закладах перебуває до 900 тисяч хворих на алкогольну залежність [7].

Наведені дані свідчать про те, що найбільша смертність пов'язана з алкоголем, належить смертності в результаті гострих отруень. Тому зниження рівня пов'язаної з смертності є важливим завданням державної політики в галузі демографічної та національної безпеки. Отримані результати свідчать про необхідність активізації профілактичної роботи щодо токсикологічної безпеки населення України. Необхідно більш активно використовувати сучасні види та методи

просвітницької роботи із залученням засобів масової інформації.

До основних заходів протидії алкоголізації населення, на нашу думку, належать: повна заборона реклами алкогольних напоїв; зменшення масового вживання алкогольних напоїв за рахунок підняття їх вартості; запровадження навчальних програм, що передбачатимуть питання профілактики пияцтва та алкоголізму серед дітей та молоді; розробки та застосування сучасних методів лікування і запобігання алкоголізму; посилення відповідальності за виробництво міцних спиртних напоїв домашнього виготовлення.

У зв'язку зі збільшенням кількості отруень необхідне створення єдиної системи токсикологічної галузі медицини для надання токсикологічної допомоги населенню України, яка на сьогоднішній день відсутня в Україні. У сучасних умовах детоксикаційна терапія проводиться в лікувально-профілактичних закладах різного профілю: у відділеннях терапії, педіатрії, анестезіології та інтенсивної терапії. Збільшення кількості отруень невідомою речовиною потребує вирішення проблеми лабораторної токсикологічної діагностики оскільки хімічна група і прийнята доза отрути з більшою чи меншою часткою вірогідності встановлюється лікарем на підставі анамнезу захворювання (якщо такий є зі слів супроводжуючих або самого постраждалого), клінічних проявів та ступеня їх вираженості [2].

Висновки. 1. Основним чинником, що викликає збільшення смертності в результаті побутових отруень серед населення Львівської області є надмірне споживання алкогольних напоїв.

2. Зниження рівня смертності, пов'язаної з споживанням алкогольних напоїв, є важливим завданням державної політики в галузі демографічної та національної безпеки і потребує удосконалення заходів та активізації профілактичної роботи щодо протидії алкогольній залежності.

3. В рамках реформування медичної галузі в Україні, необхідне створення єдиної системи надання токсикологічної допомоги населенню України та вирішення проблеми лабораторної токсикологічної діагностики отруень.

Список літератури:

1. Виевский А.Н. Украинский медицинский мониторинговый центр по алкоголю и наркотикам МОЗ Украины. URL: <http://ianp.com.ua/ru/conferences/read/10245>
2. Городецька А. Токсикологічна допомога населенню України. Бути чи не бути? *Український медичний часопис*. 2010. URL: <https://www.umj.com.ua/article/7898/toksikologichna-dopomoga-naselennyu-ukraini-buti-chi-ne-buti>
3. Демографічна ситуація у січні-квітні 2018 року. URL: https://espreso.tv/news/2018/06/20/smertnist_v_ukrayini_mayzhe_udvichi_perevyschuye_narodzhuvanist_derzhstat
4. Населення та трудові ресурси Львівщини. URL: <http://www.novageografia.com/vogels-555-1.html>
5. Природний приріст, скорочення населення. Головне управління статистики у Львівській області. URL: http://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/themes/19/theme_19.php?code=19
6. Трудові ресурси регіонів: просторове розміщення та підвищення ефективності використання: монографія / В.П. Решетило, Н.С. Міщенко, О.В. Шубна; Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. Харків: ХНУМГ, 2014. 157 с.
7. Шувера О.В. Судово-фармацевтичні основи удосконалення заходів протидії при алкогольній залежності. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата фармацевтичних наук. – 15.00.01 – Технологія ліків, організація фармацевтичної справи та судова фармація. Харків, 2017. URL: https://nmapo.edu.ua/zagruzka2/DrAr/Dr28_04_17-2.pdf
8. Чепелевська Л.А., Любінець О.В. Динаміка і структура смертності населення України від зовнішніх причин смерті. *Вісн. соц. гігієни та орг. охорони здоров'я України*. 2008. № 2. С. 5–8.

References:

1. Vievskij A.N. (2012). Ukrainiskij medicinskij monitoringovij centr po alkogolyu i narkotikam MOZ Ukrainy [Ukrainian medical monitoring center on alcohol and drugs of the Ministry of Health of Ukraine]. URL: <http://ianp.com.ua/ru/conferences/read/10245>

2. Horodetska A. (2010). Toksykologichna dopomoha naselenniu Ukrainy. Buty chy ne buty? [Toxicological help to the population of Ukraine. To be or not to be?]. *Ukrainian Medical Journal*. URL: <https://www.umj.com.ua/article/7898/-toksikologichna-dopomoga-naselennyu-ukraini-buti-chi-ne-buti>
3. Demografichna sytuatsiia u sichni-kvitni 2018 roku (2018). [Demographic situation in January-April 2018]. URL: https://espresso.tv/news/2018/06/20/smernist_v_ukrayini_mayzhe_udvichi_perevyschuye_narodzhuvanist_derzhstat
4. Naseleння ta trudovi resursy Lvivshchyny (2017). [Population and labor resources of Lviv region]. URL: <http://www.novageografia.com/vogels-555-1.html>
5. Pryrodnyi pryrist, skorochennia naseleння. Holovne upravlinnia statystyky u Lvivskii oblasti (2017). [Natural increase, population decline. Main Department of Statistics in Lviv Oblast]. URL: http://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/themes-/19/theme_19.php?code=19
6. Trudovi resursy rehioniv: prostoro ve rozmishchennia ta pidvyshchennia efektyvnosti vykorystannia : monohrafiia (2014). [Labor resources of the regions: spatial placement and increase of efficiency of use: monograph]. V.P. Reshetylo, N.S. Mishchenko, O.V. Shubna; Kharkiv National University of Municipal Economy named after O.M. Beketov. Kharkiv, 157 p.
7. Shuvera O.V. Sudovo-farmatsevychni osnovy udoskonalennia zakhodiv protydii pry alkoholnii zalezhnosti (2017). [Forensic and pharmaceutical foundations for the improvement of measures to counteract alcohol dependence] Dysertatsiia na zdobuttia naukovo ho stupenia kandydata farmatsevychnykh nauk. 15.00.01 – Tekhnolohiia likiv, orhanizatsiia farmatsevychnoi spravy ta sudova farmatsiia. Kharkiv. URL: https://nmapo.edu.ua/zagruzka2/DrAr/Dr28_04_17-2.pdf
8. Chepelevska L.A., Liubinets O.V. (2008). Dynamika i struktura smertnosti naseleння Ukrainy vid zovnishnikh prychn smerti [Dynamics and structure of mortality of the population of Ukraine from external causes of death]. *Bulletin of Social Hygiene and Health Care Organizations of Ukraine*. No. 2. P. 5–8.